

DERIV.: *Dolçaina* [Muntaner], pres (igual que el cast. *dulzaina*, it. ant. *dolzaina*) del fr. ant. i mj. *douçaine* (Ss. XII-XVI: Tobler-L. II, 2048b; FEW) id.; en el nostre domini arrelat sobretot des de l'Ebre al Sud, ja molt popular a Tortosa («saben ballar la jota i l'bolero al sò de la *dolsaina*», Vergés Paulí, *Espurnes* v, 113) i vivíssim a tot el P. Val., on el *donsainer* [1685, *AlcM*], el *Tio Dolçainer* és personatge prestigiós i molt conscient del seu valor: l'àrea d'ús més intens és des de Castelló cap al Sud: els homes de Tales s'han fet una especialitat del conreu d'aqueixa música (veg. dites tòpiques *AlcM*), i són especialment recercats a tota la meitat Nord del país (a Lluçena no contractarien d'altres, em diuen 1961, que *dolsainçs* de Tales); *Tablet y Dolsaina* obra del «Suec».

Sobretot més a Migjorn s'ha estès amb caràcter preponderant la variant *donsaina* (Martí Gadea, *Terra del Xè* I, 171), a la qual pot no haver estat aliena una acció assimilatòria per dilació, però que és sobretot deguda a la influència de *dansa* (i els derivats com *dansadores*, etc.) (*El Donsainçr* maset de Bocairment molt conegut, obra d'un propietari d'aqueix gremi, 1962): el fet que a les terres de més al Nord, tant a Lluçena com a Tortosa (*Espurnes* v, 175) resti, en canvi, popular la variant *dolsainç* és nova corroboració del vell arrelament popular de *dansa*, més fort com més avancem al Sud (com he observat a l'article d'aquest mot); secundàriament el mot es pot aplicar a una part del sac de gemecs (*la dulzaina de la gaita*, em descriu En Baldomera de Graus, 1963); i per una espècie de 'floreig verbal', tant en cat. com en cast., peçes de confiteria casolana amb caràcter col·lectiu: «una graderia --- tota plena de plats de la fonda, de tot quant podia halagar a l'apetit de quants anavan allí a sopar, a saber: varios fiambres, volateria --- pastisserias, confitures, plats de llet, la major part *dulzayna* per sos aficionats», B. de Maldà (*Exc.*, p. 169).

Com a nom vague i ample dels pastissos tots, més que no el castellanisme *dulces* o el seu calc *dolços*, l'expressió tradicional havia estat *dolçors* (avui també es diu un poc vagament *pastes*), que ja trobem en una vella nadala de segles passats: «què li daràs a l'infant tan hermós: / una capseta de mel y de sucre, / y caramellos i també *dolsós*», que MilàF recollí a Aiguafreda del Congost (*Romllo*, 45D), i que també usava el B. de Maldà (*Col·l. B. V.*, 142, veg. el context en LLÉPOL). *Dolcer*; +*dolceria* 'pastisseria', n'hi havia ja alguna de molt parroquianada a Barcelona, ja abans de 1930, si bé *pastisseria* és l'únic nom tradicional i segurament val més no innovar-ho.

Dolçor [Llull; 2 JoMartorell]: «beneyta sia la hora que tu vinguis a socórrer los famejants e-ls aconsolist ab vera *dolçor* de abundoses viandes» (Ag. I, 333), «manifesta cosa és que si les *dolces* coses jamás se gustaven, no vendria hom a sentir la lur *dolçor*» (Ag. III, 52; encara Ag. I, 135); «les serenes --- fan adormir los mariners per *dolçor* del cant», *Boeci* (22, de nou 107). També *dolçura* [1372, Jacme Marc; c. 1500, *Procés Olives*; «*dulçura* o *dolçor*: dulcedo, dulcitud», OPou, *ThPu.*, 193], i *dolcesa* [S. xiv, Cor-

batxo]. *Dolçàs*. *Dolcejar*. *Dolcenc*. *Dolcer*. *Dolcet*; *dolceta*. *Dolcina*. *Dolcíssim* [Eiximenis]. *Dolçària*.

Endolcir [1398, BMetge, 1575, OPou «polio», *ThPu.*, 5]; «l'abril s'havia llevat rioler, vessant torrents de llum que una feble transparent boyrina semblava *endolsir*», Noller (*Pap.*, 188); *endolcible*, *endolcidor*, *endolciment*. *Edulcorar*, pres del ll. *edulcorare*, derivat de *dulcor* 'dolçor'; *edulcoració*. *Esdolceït* [1880, en la rev. vigatana *V. del Montserrat*, *DAG.*], pròpiament es diu *ædulcsuit* a les Guillerics de la castanya primerenca, que encara no és prou dolça sinó una mica insípida (Joanet, 1968).

CPT.: *Dolçament* [*Hom.*, supra]. *Dolçamel*. *Dulcamara*, contracció sàvia dels ll. *dulcis* i *amara* 'amarg'; duplicat catalanitzant *dolçamara*; *dulcamarina*. *Dulcificar* [escr. Renaix.]; *dulcificació*, -*cabla*, -*cador*.

1 Enterament gratuïta l'etimologia germànico-castellana que li suposa *AlcM*, i encara més impossible en l'aspecte fonètic i cronològic. El que ja no fóra gens desenraonat és suposar que el tardà nom castellà *Aldonza* sigui alteració de (A)*dolça* manlleu occità (així com així la -z- cast. s'oposa a la pretesa etimologia germànica). — 2 *Dolçor* en *Blanç*; «alegrança / d'una *douçor*, confiança / que hay en la Dona d'amor», *Medicina de Pecat*, *NCL* III, 46.6.

DOLDRE, del ll. DŌLĒRE 'fer dolor', 'sentir dolor', 'doldre'. □ 1.ª doc.: *doler*, S. XIII, Llull, *VidesR*, Jaume I; *dolre*, c. 1390, Aversó, i ja algun cas en Eiximenis (Ausiàs, JoMartorell); *doldre*, 1587, *Ll. de la Peste* (*DAG.*).

«Ah dolor --- / qui plaen a Nostre Senyor; / venits ab tal contrició / perquè pusca trobar perdó, / e faits-me *doler* tan sovent / que tots jorns estia tement», Llull (*Medicina de P.*, *NCL* III, 46.19); en la poesia lulliana *doler* (de vegades substantivat o quasi), apareix sovint, i amb terminació en -er assegurada per les rimes: «mas quant consir lo gran plaer / que la Verge hac sens *doler* / en enfantar home e Déu, / me meravell sobre-l seyn meu» (*Hores de Nostra Dona*, ed. Rosselló, 155.2f.); «contrició no-m pot valer / si 'n mon cor no hay gran *doler*» (*Medic. d. P.*, id., 437); «car pus que lo món fo fait tro ara, a mon parer, / si és un home salvat mil ne són en *doler* / en infern ---» (*Desconhort*, *NCL* III, v. 765); «haver / --- *doler*» (*NCL* III, 46.11).

Aquesta és la forma d'infinitiu que fou general en els segles XIII i XIV: és la que es troba en les *Vides de Sants* Rosselloneses (vol. I, 30), en la *Doctrina Moral e Política* de St. Cugat (*CoDoACA* XIII, 361), en el *Corbatxo* («te ha aquí a plànyer e *doler-te* amenat», *BDLC* XVII, 10) i bastants altres coctanis. *Dolre* apareix primerament en el *Torcimany* d'Aversó, al mig d'una sèrie de rims de verbs en -olre (amb o oberta): *colrre*, *tolrre*, *molrre*, *absolrre*, *dolrre* (§ 820, 6), si bé també l'admet entre les rimes en -er; i ja en trobo un cas en Eiximenis (que crec usa altres cops *doler*): «lo cauteri és medicina odiosa, car crema la carn viva de l'hom, e-l fa cridar e *dolrre* sobiranament», *Terç*, fº 437v; després el tenim en molts clàssics del S. xv,